

NOVES APORTACIONS AL JACIMENT DE SAVASSONA (Tavèrnoles)

per Dolors BUXÓ I AUSIÓ, Walter CRUELLES I BANZO,
M.^a del Mar ESPADALER I GISPERT i Miquel MOLIST I MUNTANYÀ

El jaciment de Savassona és conegut essencialment per la necròpolis neolítica de la «Pedra del Sacrifici». Aquesta comunicació incorpora el coneixement d'antigues troballes fins avui inèdites, així com un avenç de l'estudi que s'està realitzant a partir dels resultats obtinguts en les darreres campanyes d'excavacions.

Aquest jaciment està situat al NE. de la Plana de Vic, en els primers contraforts eocènics que formen les Guilleries i a la riva dreta del riu Ter. El seu accés es realitza per la carretera de Vic al Parador Nacional de Turisme Bac de Sau i just al seu pas pel castell de Savassona.

L'àrea geogràfica presa en la seva extensió és formada per tres zones geomorfològiques ben diferenciades:

El Pla: Caracteritzat per l'aflorament de margues gris clares i recobert per dipòsits procedents de l'erosió del Turó de gres. La potència d'aquests sediments varia d'acord amb el relleu del mateix pla, juntament amb els diferents factors que motivaren variacions en l'acció de sedimentació. Complementen aquest paisatge diferents blocs de gres, de distintes grandàries i formes, despresos del Turó, alguns d'ells han adquirit una certa popularitat («Pedra del Sacrifici», «Dau», etc.).

La zona de contacte: Formada entre el pla i el Turó on hi ha situada l'església pre-romànica de St. Feliuet. S'hi localitzen diferents baumes, normalment excava-des a les margues i que tenen per sostre el mateix gres.

El Turó de St. Feliuet: Constituït per gres (F.G. gres de Folgueroles) que ha sofert un sistema de diaclasi. Les diaclasis anomenades «recs» o «canals» actuen com a receptors dels sediments originaris del pla de sobre i, també, formen uns excel·lents punts des d'on es fa possible l'accés al cim.

El Turó del Castell de Savassona: Situat a uns 600 mts. del Turó de St. Feliuet i de la mateixa formació geològica. En la seva vessant nord està localitzada la gran bauma de la Font de la Baronessa.

Aquests quatre conjunts tenen una vegetació bàsica de roureda (roure martinenc) a causa de la inversió tèrmica que sofreix la plana. La roureda, a les zones de més

fàcil accés i per un procés de desforestació, és substituïda per l'ocupació del pi roig i alguna pinassa. A les zones de solei localitzem alguns alzinars (quantitativament insignificants).

Antecedents:

Les primeres troballes arqueològiques corresponen a l'any 1958, quan l'afecionat Sr. Soler començà la seva exploració. A partir de 1960 la Unió Excursionista de Vic inicia excavacions a la Pedra del Sacrifici dirigides pel Dr. Eduart Junyent d'una manera més regular. La importància d'aquestes troballes en aquestes campanyes comportà la col·laboració de l'Institut d'Arqueologia i Prehistòria de la Universitat Central de Barcelona, el qual inicià una campanya pel desembre de 1962.

Posteriorment, durant l'any 1976, amb el suport del Museu Episcopal de Vic, es continuà l'excavació de la Pedra del Sacrifici per part del Sr. M. Cassany de Vic, així com l'inici d'una nova excavació a la pedra del «Dau».

A partir de l'any 1981 s'inicià l'actual cicle d'excavacions en aquesta àrea amb el suport del Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya.

Els Jaciments:

Els treballs arqueològics sistemàtics es centraren, en un principi, l'àrea de la Pedra del Sacrifici, la qual s'havia considerat com a únic jaciment important de la zona. Tot i això, les troballes arqueològiques antigues en d'altres indrets, malgrat la seva migradesa d'informació, donà peu a creure en una major amplitud del jaciment. Aquests nous coneixements motivaren que l'esforç de les darreres campanyes es centrés en l'intent de conèixer millor la seva delimitació geogràfica, així com el seu coneixement global, tant a nivell d'ocupació de l'espai com de successió cronològica.

Aquestes noves investigacions han donat els següents punts d'interès:

1. Enterrament-58

Aquest jaciment es troba a la zona de contacte entre el pla i el turó de Sant Feliuet. Fou trobat i pràcticament excavat del tot pel Sr. Soler de Roda de Ter¹ l'any 1958.

Es tracta de dos grans blocs de gres que formen una cavitat de forma triangular i de reduïdes dimensions (1,50 mts. d'alt per 1 mt. d'ample i 2 mts. de llargada). Aquesta cavitat, segons descripció oral del seu excavador, allotjava dues inhumacions, ambdues amb el cos estirat i d'esquena a terra. Entre els dos cossos hi havia un gruix de sediment indeterminat i tots dos eren recoberts per un petit túmul de pedres.

Malauradament, les restes de les dues inhumacions no es conserven. Al Museu Episcopal de Vic, però, es conserva part de l'aixovar funerari que acompanyava l'enterrament, compost de les següents peces:

1. Destral polida de tipus votiu, en serpentina, asimètrica. Presenta un lleuger defecte en el taló. (Fig. 2-1)

---

1. Agraïm al Sr. Soler, les facilitats donades per a l'estudi d'aquestes troballes.

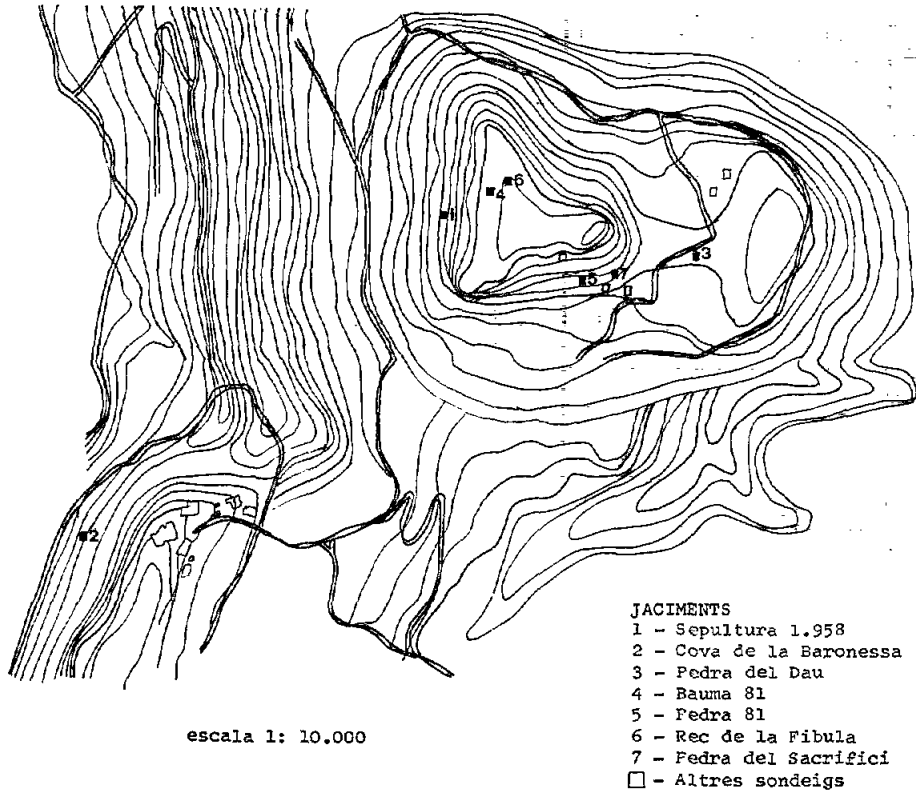

Figura 1
 Mapa de situació de les troballes antigues i de les darreres
 cales de sondeig

2. Part distal d'un punxó d'os polit. (Fig. 2-2)
3. Dent de senglar (incisiu) amb la punta treballada formant una superfície punxant. (Fig. 2-3)
4. 1 esclat de sílex sense retoc i opac. (Fig. 2-4)
5. 1 esclat de sílex sense retoc, translúcid. (Fig. 2-5)
6. 1 esclat de quars poc translúcid i sense retoc. (Fig. 2-6)
7. 1 fragment ceràmic corresponent a la part del cos d'un vas de forma indeterminada, amb allisat irregular com a acabat i pasta amb desgredant fi. (Fig. 2-7)

2. *Cova de la Baronessa:*

Situada al turó on es troba el castell de Savassona i en la seva vessant Nord. És un gran abric on, pels anys 50, es realitzaren unes obres d'adaptació, ja que disposa d'una font i és molt visitada. És a partir d'aquestes obres que apareix un lot de ceràmiques format per 48 fragments i que és dipositat al Museu Episcopal de Vic. Dels 48 fragments conservats, 36 són informes i sense decoració (no. inv. SFB-13). Les altres 12 peces presenten decoracions de cordons impresos, nanses i parts del coll.

Es tracta amb tota seguretat d'un sol vas, de pasta grollera d'uns 13 mm. de gruix de promig, amb desgredant de quars de gra mitjà i gros i amb coccio oxidant deficient. Per les parts de vora conservada es pot deduir que correspon a un vas de 33 cms. de diàmetre amb vora recta i llavi pla amb impressions a tot el volt, de formes rectangular i inclinada. Per sota la vora hi ha un cordó doble, pessigat a la mateixa pasta, amb incisions verticals que tallen els cordons i amb formes rectangulars i ovals realitzades amb punxó. El mitjà de pressió correspon a uns mamellons que perforen la paret del vas i de la qual arrenquen quatre cordons verticals cap a la part baixa amb impressions de l'estil anterior. Un doble cordó, també imprès, sembla situar-se a la part mitjana del vas. Pel gruix mitjà de les parts, d'uns 12 cms., i per l'amplada de la boca, així com pel mitjà de pressió força reforçat, sembla que es tracta d'un vas amb tendència al globular i de grans mides. (fig. 3)

3. *La Pedra del Dau*

La Pedra del Dau, situada a la zona del pla pel costat de migdia, és un gran bloc de gres que, per la seva cara nord-oest, presenta un abric.

El 1976 s'hi realitzà una excavació² que proporcionà dos estrats diferenciats.

L'estrat I, amb una potència minsa (7-10 cms.), estava compost per terres marròfosc. No s'hi observà cap mena d'estructura i com a material arqueològic aparegueren diversos fragments de ceràmica a torn i a mà molt erosionats. L'Estrat II, compost de terres argiloses de color groguenc marró-clar, presentà un conjunt d'estructures que s'interpretaren com a sitges d'emmagatzematge (Fig. 4). Les sitges, en nombre de tres, són de planta circular de 1,40 a 1,80 mts. de diàmetre amb secció oval, fons pla i amb unes profunditats màximes de 85 a 90 cms. Es trobaren reomplertes per terres marrons, amb alguns fragments de carbó, cendres i pedres, sense presentar, però, cap estructura definida. El material ceràmic i de fauna que aparegué a l'interior estava compost de ceràmica, gairebé tota ella feta a mà, amb predomini dels acabats polits per sobre dels grollers, pentinats i brunyits respecti-

2. D. BUXÓ et alii: *Nota preliminar sobre el jaciment de la Pedra del Dau (Savassona)*, a «Ausa», n.º 89-90 (Vic 1979), pp. 321-328.

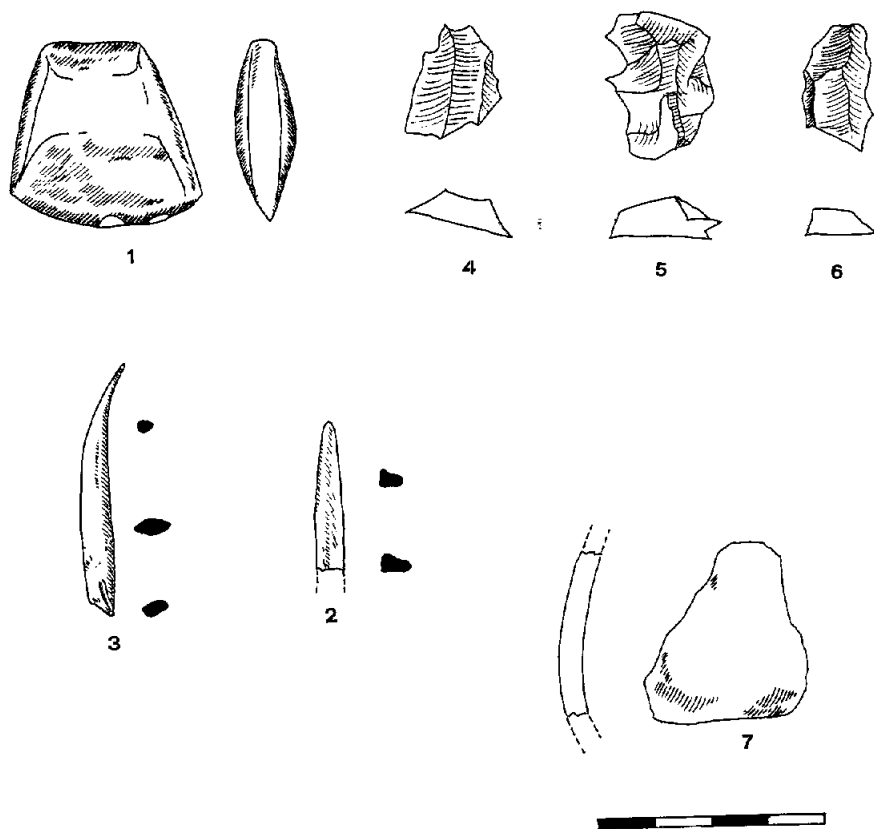

Figura 2
Materials corresponents a l'enterrament 58

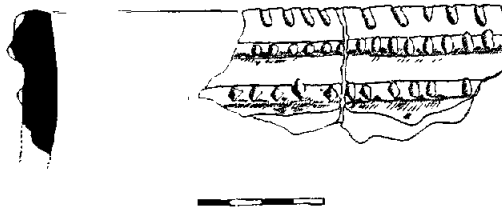
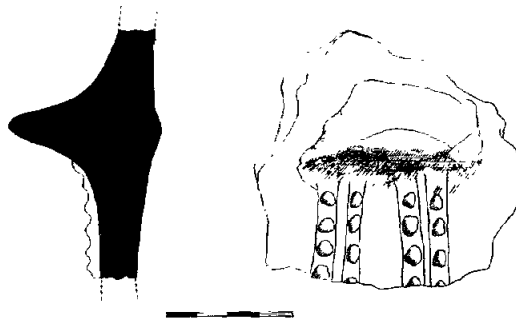
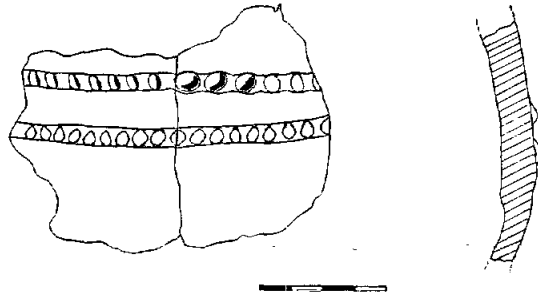

Figura 3
Fragments ceràmics de la cova de la Baronesa

vament, i amb pastes de colors gris i marró amb desgreixant de petits grans de quars i mica, d'acabat compacte.

Les formes corresponen a vasos tancats amb vores secants, inclinades a l'exterior i verticals amb llavis horitzontals i engruixits. Els fons solen ésser plans amb bases normalment allargades i, com a mitjà de pressió, els més representatius serien els mamellons. Les decoracions més representades són els puntillats, les incisions, alguns amb motiu d'espina de peix, i alguns cordons. (Fig. 5) Com a fauna més representativa hi aparegueren restes de cabra, porc domèstic i conill.

4. *Balma 81.*

És una Balma excavada a les margues i que té per sostre el gres del turó de St. Feliuet, situada a la part Nord-Est de la zona i per sobre del curs del riu Ter, de dimensions mitjanes de 4 mts. d'amplada per 9 mts. de llargada.

S'hi realitzà una cala de sondeig que proporcionà un primer estrat de sediment groguenc amb materials arqueològics, principalment ceràmiques de pastes roges i algun fragment de vernís negre, així com algun fragment de ceràmica a mà i de ferro. En el que seria l'estrat inferior, conservat dificultosament per la inclinació del terreny, s'hi trobà un olleta feta a mà quasi sencera i voltada de pedres, fet que ha permès la seva conservació. De parets verticals i fons rodó amb pasta de color marró-vermellós compacte i de parets fines, conserva una nansa de bobina amb concavitat central que arrenca del mateix llavi. Aquest estrat inferior no proporcionà cap altre material.

5. *Pedra 81*

És un gran bloc de gres situat prop de la Pedra del Sacrifici, que a la seva part inferior presenta un abric amb bones condicions d'habitatge. Es realitzà una cala de sondeig que proporcionà una seqüència estratigràfica de 1,8 mts. de potència, la part superior de la qual, fins a 1,10 mts. aproximadament, està constituïda per terres procedents de l'erosió i que conté diferents fragments de ceràmica a torn i a mà. A partir de 1,10 mts. es troba un estrat de terres marró-gris, amb restes de cendres, en el qual es localitzaren diferents fragments de ceràmica gris a torn que es pot situar culturalment a l'alta edat mitjana.

6. *Rec de la Fíbula*

A la part Oest del Turó de Sant Feliuet trobem un conjunt de diaclasis format bàsicament per una diaclasi amb direcció sud-nord d'uns 2-3 metres d'amplada enllaçant amb una altra de perpendicular, de direcció Est-Oest, que arriba a la part baixa del Turó.

L'antiga troballa de R. Solé dins el sediment que omple aquestes diaclasis d'un lot ceràmic important, motivà la realització de diferents sondeigs a la campanya d'excavacions de l'any 81. L'antic lot estava format per formes de vasos tancats amb vores secants inclinades a l'exterior i verticals. D'altres fragments presentaven la part d'inflexió coll/planxa decorada amb cordó imprès (tipus «digital», «cardium», etc.). Hi havia així mateix decoracions amb motius d'incisions «d'espina de peix» i de «pua múltiple» situades a la part del cos. Diversos fons plans hi eren també presents³.

3. MOLIST, M.: *Aportacions al coneixement dels períodes Bronze final a primera edat del*

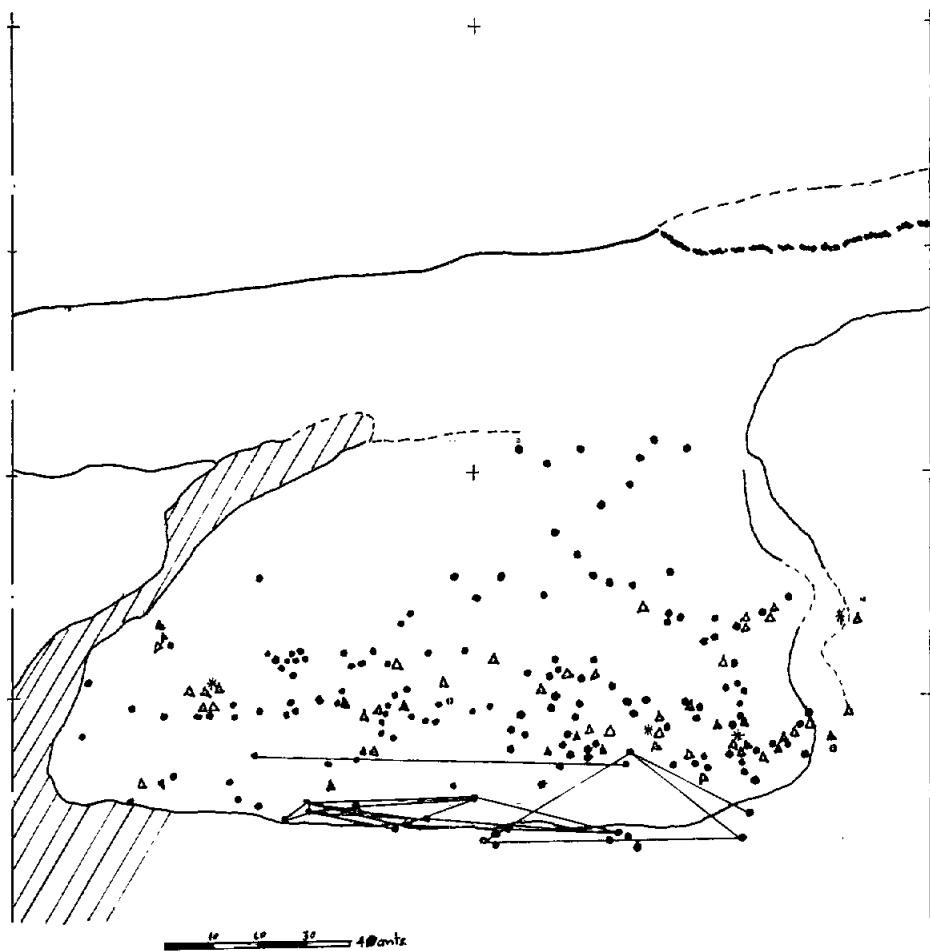

Figura 4
Secció sagital presentant la secció del fons de la sitja i
la projecció del material

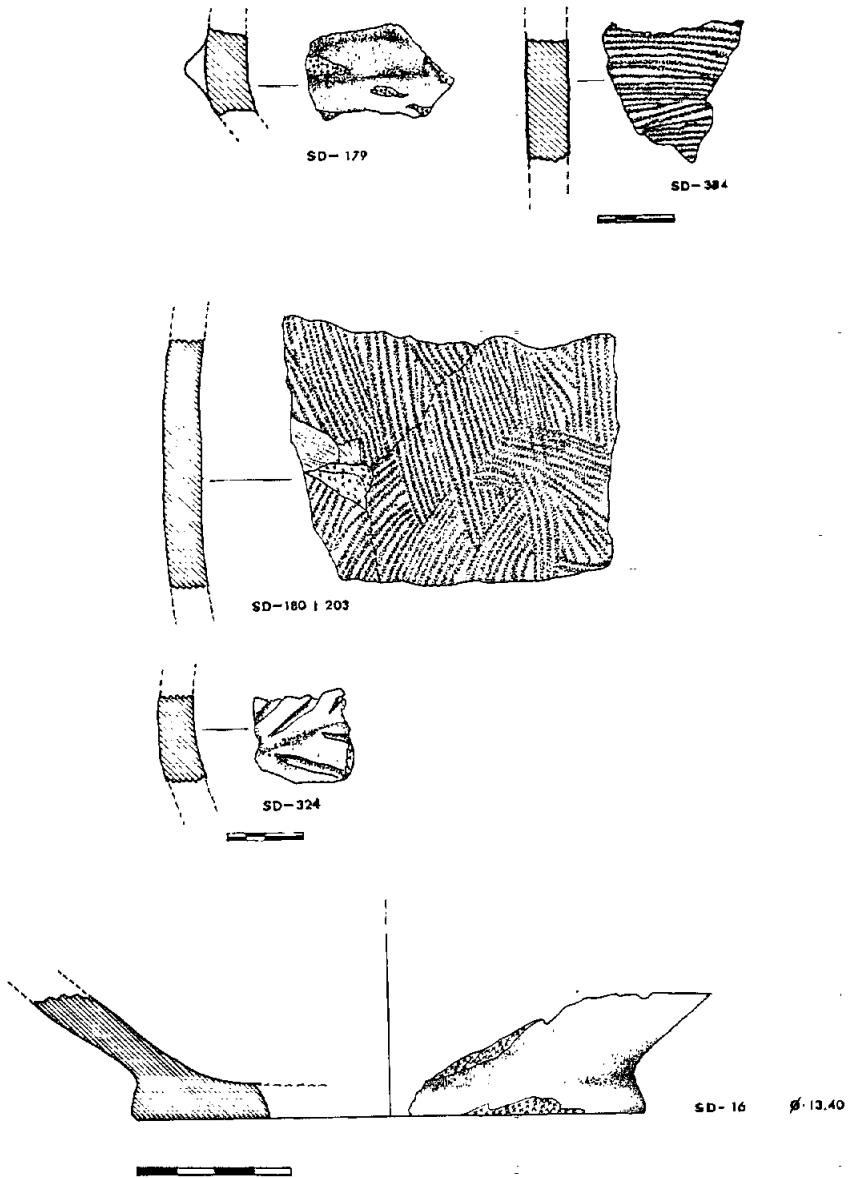

Figura 5
Diferents fragments ceràmics de l'interior de la sitja

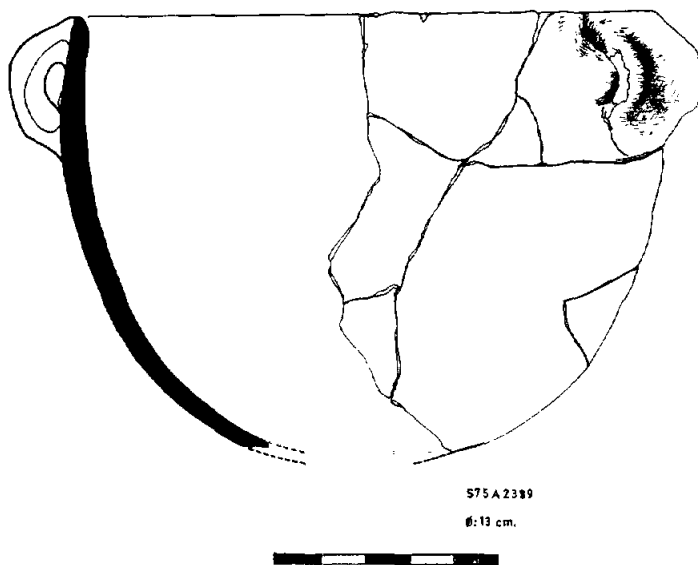

Figura 6
Olleta de fons convex de la balma 81

Figura 7
Vista de la balma 81, amb la cala realitzada

Els sondeigs de l'any 1981 tenien com a finalitat comprovar l'existència d'un possible nivell d'ocupació que es pogués relacionar directament amb l'antiga troballa.

Es realitzaren quatre cales de sondeig disposades de manera que es pogués efectuar una comprovació sistemàtica de l'estratigrafia del conjunt de les diaclasis.

La cala n.º 1, situada a la zona superior i més plana, presentà un únic estrat de 30 cms. de potència de terres groguenques, procedents de l'erosió dels gresos. El material arqueològic, molt fragmentat i erosionat, estava constituït per nombrosos fragments de ceràmica a torn, de pastes taronges, així com de restes de fauna.

La cala n.º 2, situada també en la diaclasi de direcció sud-nord i pròxima al lloc de les antigues troballes, proporcionà la següent seqüència estratigràfica: Estrat I, d'una potència de 8 a 35 cms., és format per terres groguenques i amb la presència d'algunes pedres de gres. El material arqueològic el formen fragments ceràmics a torn i a mà, de pastes taronges i marrons respectivament, així com alguns fragments d'escòria de ferro i ascles de sílex. L'estrat II, d'una potència de 6 a 30 cms., amb terres color ocre i de composició similar a l'anterior. El material arqueològic té les mateixes característiques que l'anterior, però presenta un millor estat de conservació. L'estrat III, amb una potència de 25 a 40 cms., presenta unes terres granuloses i de color marró fosc i el major percentatge de pedres de gres. Els fragments ceràmics en aquest estrat, són exclusivament fets a mà i presenten una decoració de cordons impresos i incisos, així com algun fragment amb incisions en forma d'espina. Les pastes són de tons de color marró-vermells. Hi apareixen també alguns ascles de sílex i quars. L'Estrat IV, localitzat únicament a la part més fonda de la cala, presenta unes terres de color marró-vermells i compactes. El material arqueològic queda reduït a alguns fragments de ceràmica a mà i alguns ascles de quars, situats a la part més alta de l'estrat. (veure figs. n.º 8, n.º 9 i n.º 10).

La cala n.º 3, situada a uns 10 mts. de l'anterior i en la diaclasi de direcció Est-Oest, presenta un únic sediment constituït per terres granuloses de color marró fosc i amb gran quantitat de pedres de gres. El seu material arqueològic està format per un aiguabarreig de ceràmiques a torn i a mà, escòria de ferro i restes de fauna. A la profunditat de 1,10 mts. les terres esdevenen més vermelloses i el material arqueològic més escàs.

7. *Pedra del Sacrifici:*

Com ja s'ha dit, el jaciment de la Pedra del Sacrifici és el que ha donat a conèixer l'àrea arqueològica de Savassona. Excavada per primera vegada en els anys 1960-65, proporcionà una complexa seqüència estratigràfica, de la qual els autors de la investigació dedueixen tres horitzons culturals⁴. La continuació de l'excavació rea-

---

ferro, a la comarca d'Osona, a «XI Simpòsium de Prehistòria i Arqueologia Peninsular. El poblament antic a la comarca d'Osona», Vic, novembre 1982.

4. JUNYENT, E.: *Informe de las excavaciones realizadas en la Piedra de los Sacrificios, en Savassona*, «N.A.H.» VII (1965).

MUÑOZ, A. M.^a: *La primera fecha de C-14 para un sepulcro de fosa Catalán*, a «Pyrenae», I, I.A.P. Universitat Central de Barcelona (1965).

MUÑOZ, A. M.^a: *La cultura Neolítica Catalana de los sepulcros de fosa*, Barcelona 1965.

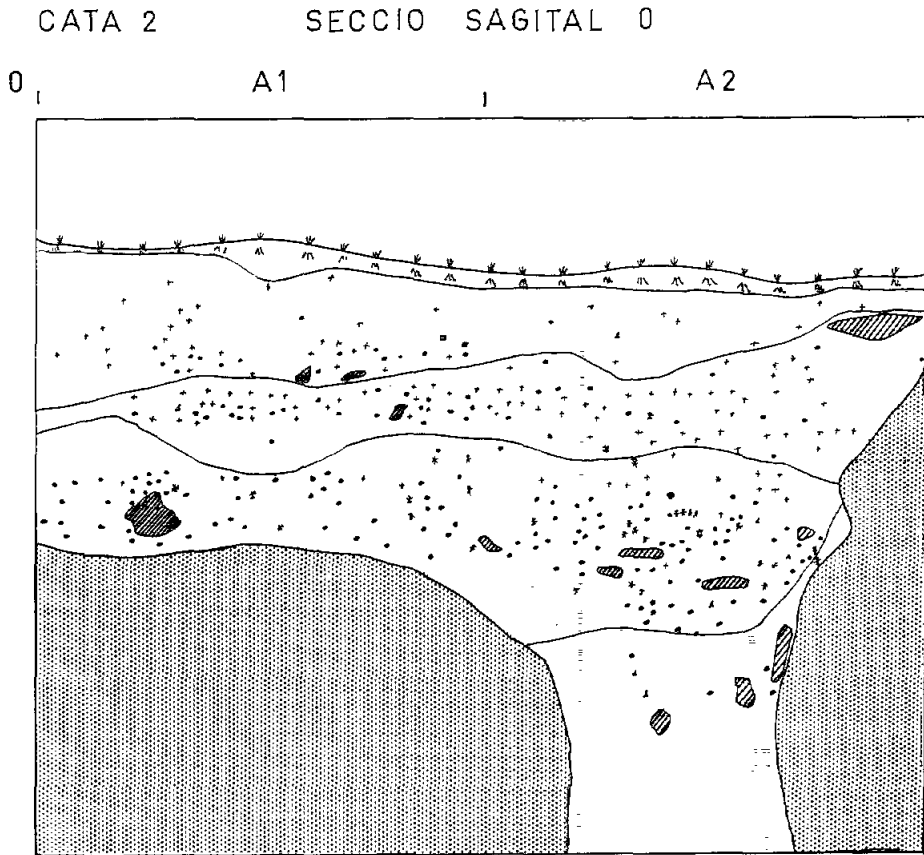

Figura 8
Secció sagital de la cala n.º 2

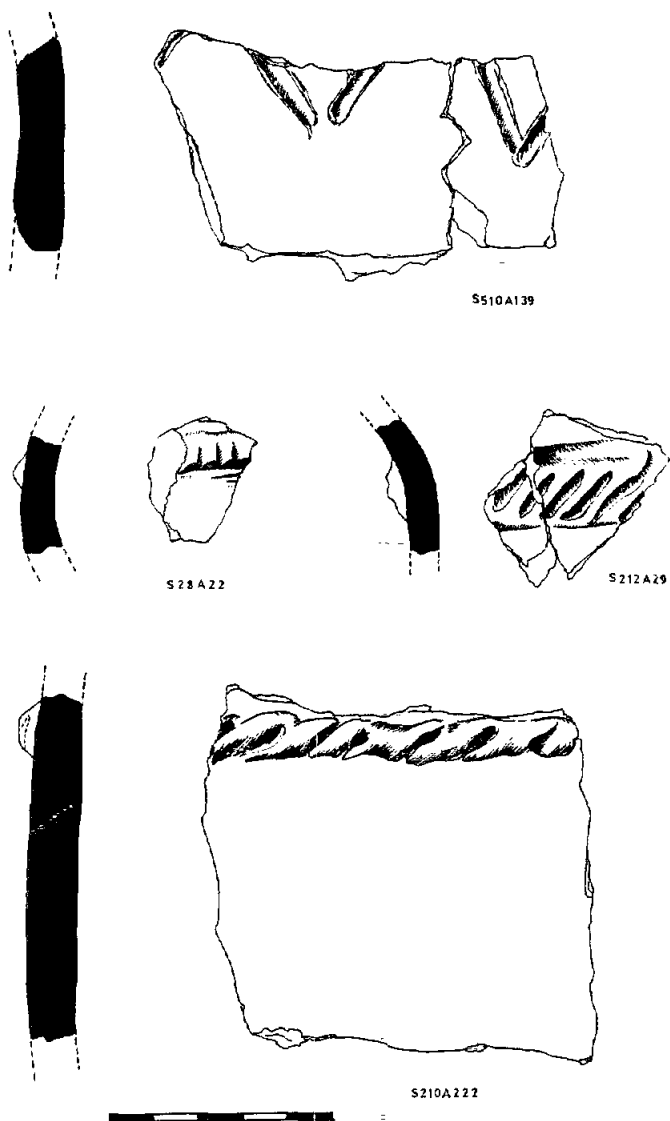

Figura 9
Fragments ceràmics a mà de la cala n.º 2 i estrat III

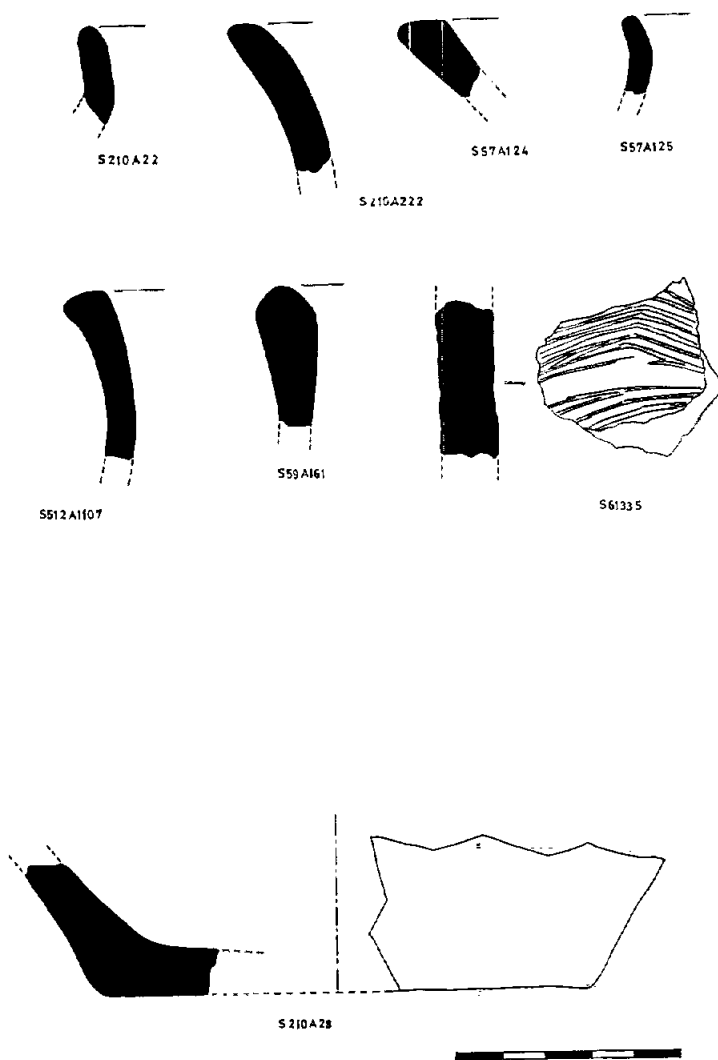

Figura 10
 Diferents formes de fragments ceràmics a mà de la cala
 n.º 2, estrat III

litzada l'any 1976, proporcionà nous elements arqueològics que amplien el coneixement d'aquest jaciment.

El primer d'aquests elements, i sens dubte el més important, seria la troballa de tres fragments ceràmics sense un context estratigràfic clar. El primer d'aquests fragments (Fig. 11-1) correspon a una nansa d'orella vertical amb perforació horitzontal i amb decoració d'impressions triangulars, realitzades amb pintura sobre el seu llim. La pasta, de color marró a l'exterior i gris a l'interior, de 9 mm. de gruix, és compacta i amb desgredant de quars i mica. Un altre fragment (Fig. 11-2) amb característiques de pasta iguals a l'anterior és una vora amb llavi arrodonit amb dues franges de decoració per impressió de càrdium alternades per una altra de lliure. El tercer fragment amb pasta del mateix tipus és un fragment de vora amb inici de mitjà de pressió i per sota una franja de decoració per impressions de pintura.

L'altre element nou seria la presència de dos fragments ceràmics (Fig. 12-1) de reduïdes dimensions decorats a l'estil campaniforme internacional de bandes impreses alternades amb bandes lliures. L'altre fragment (Fig. 12-2) presenta una decoració impresa en forma de cremallera que es podria associar a l'estil campaniforme pirinenc.

En la campanya arqueològica del 1982 s'ha realitzat una cala en aquest jaciment amb la finalitat d'ampliar el coneixement de la seva complexa estratigrafia, l'estudi del qual està encara en curs de realització.

Conclusions

Els materials que acabem de descriure, com ja s'ha dit, corresponen en part a troballes antigues, la informació sobre les quals és en la majoria dels casos migrada i només disposem de les restes físiques que limiten la seva valoració. Per altra banda, se citen unes restes arqueològiques corresponents a les darreres campanyes del 1981 i part del 1982, les quals estan encara en procés d'estudi, per la qual cosa no podem en cap cas arribar a unes conclusions definitives. Tot i això, la revisió dels materials arqueològics procedents de l'excavació de 1976 proporcionà tres petits fragments ceràmics amb decoració impresa amb estil cardial que es poden relacionar, en principi, amb el món del Neolític Antic.

Pel que fa a l'enterrament-58, la morfologia d'inhumació i els materials que componen l'aixovar no són massa característics. Cal recordar, però, la presència a la Pedra del Sacrifici, en les excavacions realitzades els anys 60, de la troballa de restes humanes amb 5 o 6 cranis⁵ que podrien constituir un ossari col·lectiu, així com els diferents fragments de ceràmica campaniforme ja esmentats. Tot aquest conjunt de troballes, de procedència antiga i per tant d'informació limitada, presenten una certa contemporaneïtat, i es poden situar cronològicament cap a finals del Neolític vers l'Eneolític. Per altra banda, tenim una troballa recent que consisteix en una olleta de fons convex apareguda isoladament en l'estrat inferior de la Balma-81 i que, per la seva tipologia, es pot relacionar en un moment antic i la recuperació d'uns fragments ceràmics corresponents a un vas, procedents de la cova de la Baronessa, que eren dipositats al Museu Episcopal de Vic, on la manca de context arqueològic fa difícil la seva atribució cultural i cronològica.

5. JUNYENT, E.: *Informe de las excavaciones realizadas en la Piedra de los Sacrificios, en Savassona*, «N.A.H.» VII (1965).

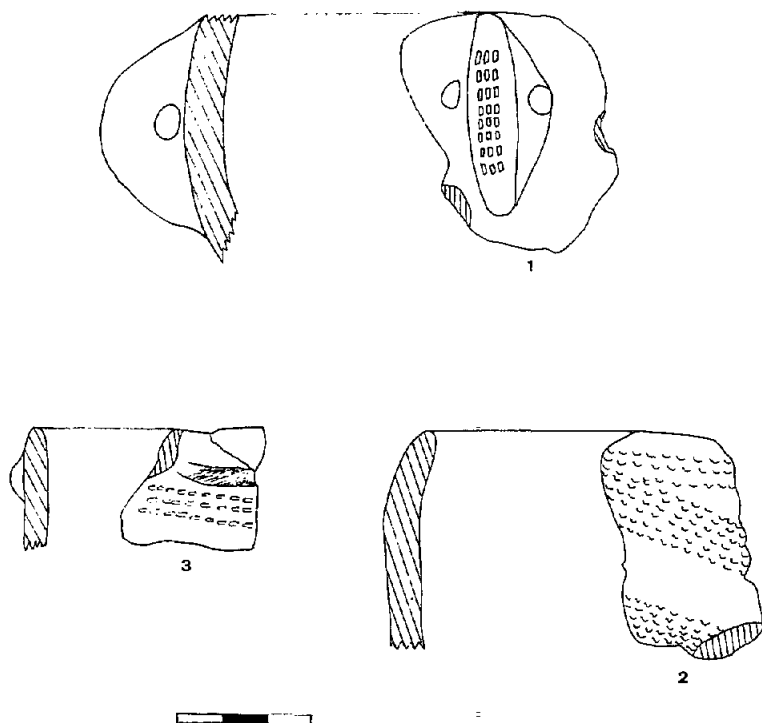

Figura 11
Fragments cardials de la Pedra del Sacrifici

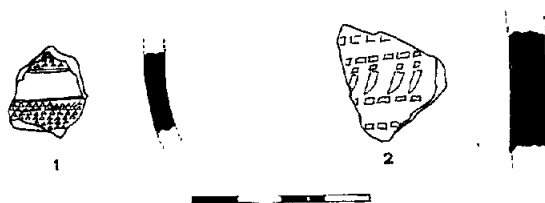

Figura 12
Fragments de ceràmica campaniforme de la Pedra del Sacrifici

Un horitzó cultural, que a mesura que avancen les investigacions es va presentant de manera més clara, seria l'atribuïble al món de la primera edat del ferro, ja conegut per les excavacions realitzades per A. M.ª Muñoz a la Pedra del Sacrifici i que es va confirmant en els darrers sondeigs realitzats a la mateixa àrea.

Aquest mateix horitzó és present també als sondeigs realitzats al Rec de la Fíbula, en els estrats III i IV de la cala n.º 2 i a la cala n.º 3 amb un context menys clar.

Les troballes de la Pedra del Dau es podrien incloure també dintre aquest mateix món cultural, però en un moment més avançat.

L'horitzó iber a l'àrea de Savassona el tenim mal conegut, ja que el treball d'investigació realitzat fins ara no ens ha permès conèixer cap estructura d'una manera clara.

Malgrat tot, les restes materials, sobretot ceràmiques, atribuïbles a aquest horitzó cultural són molt nombroses:

A la *Pedra del Sacrifici*, estrat II i III (segons estratigrafia de A. M.ª Muñoz) i estrat I, II, III i IV corresponents a l'excavació de l'any 1982.

Al Rec de la Fíbula (Excavació del 1981) apareix també aquest horitzó, però sense cap estructura i amb una gran densitat de materials, sobretot en els estrats I i II de la cala n.º 2 i en l'estrat I de la cala n.º 1.

En els altres sondeigs realitzats a diferents llocs del turó i del pla, apareixen, en els nivells superiors, diferents fragments ceràmics d'aquest moment.

Els jaciments de Savassona, doncs, ofereixen un ventall de restes arqueològiques relacionables amb diferents horitzons culturals. Aquests semblen iniciar-se en el Neolític Antic, malgrat es tracti de tres petits fragments ceràmics. El moment del Neolític Final, més conegut, sembla succeir-lo i els treballs en curs d'estudi podran clarificar la continuïtat d'aquesta ocupació, així com la presència d'un Bronze a l'àrea. Pel que fa a les estructures d'hàbitat relacionables a aquests horitzons, no s'han pogut localitzar. El món de la Primera Edat del Ferro i Iber, conegut millor, amb les restes d'una habitació rectangular adosada a la Pedra del Sacrifici, així com les restes del Rec de la Fíbula, semblen indicar una intensa ocupació de l'àrea en aquests moments.